

УДК 37.015.31(477-25)

**РОБОТА З ОБДАРОВАНОЮ УЧНІВСЬКОЮ МОЛОДДЮ: ДОСВІД КИЇВСЬКОГО
ОБЛАСНОГО ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ВІДДІЛЕННЯ МАЛОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ**

С.А. МИНЗАР, директор

Київський обласний комунальний позашкільний начальний заклад

«Мала академія наук учнівської молоді»

E-mail: man_kyivskaobl@ukr.net

Анотація. У статті розкрито особливості роботи із обдарованою учнівською молоддю, Київського обласного територіального відділення Малої академії наук України. Показано форми і методи роботи з дітьми та юнаками здібними до наукового пошуку та дослідництва. Зосереджено увагу на побудові співпраці з науковими школами провідних університетів країни. Вказується, що пріоритетами діяльності Київського обласного територіального відділення МАНУ є організаційний та науково-методичний супровід пошуку, виявлення та підтримки учнівської молоді з високим рівнем дослідницьких здібностей; збільшення контингенту учнівської молоді, залученої до науково-дослідницької діяльності у системі Малої академії наук України; формування регіонального освітнього простору, максимально орієнтованого на забезпечення можливостей для творчої самореалізації та професійного самовизначення учнівської молоді.

Ключові слова: обдарованість, дослідницькі здібності, учнівська молодь, Мала академія наук України, діагностика обдарованості, види обдарованості.

Актуальність (Introduction). На сучасному етапі розвитку України, в умовах посилення терористичних загроз, війни на південному сході, світової та європейської інтеграції, запровадження в усі сфери життя сучасних інформаційних технологій, утвердження постіндустріального, технотронного суспільства все більшого значення набуватиме людський інтелект як найцінніший ресурс і основа національної безпеки, миру, спокою і стабільності у регіоні. Важливою у цьому контексті є державна політика і робота національної школи з виявлення, супроводу становлення обдарованих дітей, юнаків та молоді. Ця робота має базуватись на закономірностях і принципах педагогічної науки, спиратись на передовий педагогічний національний та зарубіжний досвід, оперувати інноваційним методичним інструментарієм, застосовувати прогресивні форми, методи, прийоми і засоби. Тому важливо, узагальнити досвід роботи установи – Київського обласного відділення Малої академії науки України, яка безпосередньо працює над створенням належних умов для реалізації творчого потенціалу обдарованих дітей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). Різним аспектам теорії і методики роботи з обдарованими дітьми присвячені праці науковців, зокрема О. Антонова, Ю. Бабаєва, С.Буднік, Д. Богоявленської, Ю. Гільбух, Л. Виготського, О.Золотарьової, О. Кульчицької, Н. Лейтес, О. Михайленко, В. Моляко, О. Музики, Д.Перепаді, О. Разукової, С. Рубінштейна, В. Чудновського, Є. Циганкова та ін.

Мета (Purpose) статі полягає в узагальненні досвіду роботи з обдарованою учнівською молоддю Київського обласного територіального відділення Малої академії наук України.

Методи (Methods). У процесі дослідження застосовано наступні методи: аналіз науково-педагогічної літератури щодо роботи з обдарованими дітьми, контент-аналіз нормативно-правової бази, узагальнення передового педагогічного досвіду роботи з обдарованими дітьми.

Результати (Results). Основні положення нормативно-правового регулювання діяльності Малої академії наук учнівської молоді відображені у Законі України «Про освіту», Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Положенні про Малу академію наук учнівської молоді». Відповідно до «Положення про Малу академію наук учнівської молоді» мала академія наук учнівської молоді - це профільний позашкільний навчальний заклад, основним напрямом діяльності якого є дослідницько-експериментальний, що передбачає

залучення вихованців (учнів, слухачів) до науково-дослідницької, експериментальної, конструкторської та винахідницької роботи в різних галузях науки, техніки, культури і мистецтва, а також виявлення, розвиток і підтримку обдарованої молоді, створення умов для її творчої реалізації та розширення наукового світогляду, організацію змістовного дозвілля. Фахівці академії залучають до наукової роботи обдаровану учнівську молодь, створюють умови для розвитку їх особистісного потенціалу.

Користуючись визначенням, запропонованим С. Гончаренком, обдарованими учнями є діти, в яких у ранньому віці виявляються здібності до виконання певних видів діяльності. Ми будемо трактувати обдарованість як індивідуальну потенційну своєрідність задатків людини, завдяки яким вона може досягти значних успіхів у певній галузі діяльності [1, с. 235]. Цікавим. у контексті нашого дослідження, є визначення яке наводить О.Золотарьова. Дослідниця підкреслює, що обдарованість – це наявність високих інтелектуальних, творчих і атлетичних здібностей, видатних особистісних рис, сильної мотивації, актуалізованого дослідницького інтересу. О.Золотарьова спираючись на передовий педагогічний досвід роботи з талановитою молоддю Ізраїлю зазначає, що обдарованість це не привілей, а можливість служити, допомагати іншим, тому необхідним є залучення здібної молоді до соціальних і волонтерських проєктів [2, с. 7]. У цьому зв'язку важливо враховувати той аспект, що діти і молодь можуть мати особливі здібності що виявляються у здатності бути морально відповідальним, що є важливішим, а ніж просто дослідницькі здібності [3; 4].

Враховуємо у своєму дослідженні цілий ряд праць присвячених розкриттю феномену лідерства, розвитку лідерського потенціалу особистості. Здатність досягати першості у соціальноважливих видах діяльності свідчить про безсумнівну наявність здібностей вищих від середньостатистичних, а також особливих якостей, що є розвиненими у лідерів [5;6;7].

Аналіз науково-педагогічної, психологічної, соціологічної літератури свідчить, що на сьогодні існують значні напрацювання вчених щодо роботи із обдарованими дітьми. Варто відзначити, що в Україні існують цілі інститути, котрі займаються проблемами обдарованості (наприклад, Інститут обдарованої дитини НАПН України), виходять періодичні видання (наприклад «Обдарована дитина», «Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія та практика», «Освіта та розвиток обдарованої особистості» та ін.), реалізується безліч програм та проєктів [8]. Але особливе місце у цьому переліку посідає Мала академія наук України, що безпосередньо працює з обдарованою учнівською молоддю втілюючи теоретичні методичні розробки провідних наукових профільних установ країни. Структурним підрозділом малої академії наук України є Київське обласне територіальне відділення, якому вдалося сформовано гнучку адаптивну систему виявлення та підтримки обдарованих і талановитих дітей та молоді у Київській області, де створено сучасний багаторівневий освітній простір для соціального та професійного самовизначення особистості, виховання майбутньої творчої та наукової еліти України.

Координацію діяльності із різних напрямів роботи з обдарованими дітьми Київщини здійснює Київський обласний комунальний позашкільний навчальний заклад «Мала академія наук учнівської молоді» (далі – КОКПНЗ «Мала академія наук учнівської молоді»), який функціонує у Київській області з 01.08.2010 (рішення сесії Київської обласної ради про створення закладу від 29.07.2010 № 769-33-V). Пріоритетом діяльності КОКПНЗ «Мала академія наук учнівської молоді» визначено: організаційний та науково-методичний супровід пошуку, виявлення та підтримки учнівської молоді з високим рівнем дослідницьких здібностей; збільшення контингенту учнівської молоді, залученої до науково-дослідницької діяльності у системі Малої академії наук України; формування регіонального освітнього простору, максимально орієнтованого на забезпечення можливостей для творчої самореалізації та професійного самовизначення учнівської молоді Київщини.

У структурі Київського обласного територіального відділення Малої академії наук України функціонує 12 міських, 25 районних та 7 локальних територіальних відділень Малої академії наук, з яких 2 – на базі опорних закладів освіти об'єднаних територіальних громад, 5 – на базі закладів освіти обласної комунальної власності.

У системі освіти Київської області, а саме у структурі 3 навчально-виховних об'єднань: Білоцерківського навчально-виховного об'єднання «Лицей – МАН» Білоцерківської міської ради, Броварського навчально-виховного об'єднання Броварської міської ради, Ірпінського

навчально-виховного об'єднання «Ірпінський лицей інноваційних технологій – Мала академія наук» Ірпінської міської ради – створено інноваційні регіональні моделі функціонування територіальних осередків Малої академії наук України.

Розширено напрями та модернізовано зміст і форми партнерської взаємодії регіональних наукових товариств учнів з вищими навчальними закладами та провідними науковими установами України, серед яких: Київський національний університет імені Т.Г.Шевченка, Національний педагогічний університет ім. М.П.Драгоманова, Національний авіаційний університет, Київський міжнародний університет, Білоцерківський національний аграрний університет, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Національний університет біоресурсів та природокористування України, Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України. На базі зазначених закладів та установ на засадах активного партнерства організовано роботу обласних наукових профільних шкіл для учнів – членів Київського обласного територіального відділення Малої академії наук України, слухачами яких стали близько 300 школярів. Понад 2000 учнів – членів МАН, стали учасниками спільних заходів, максимально орієнтованих на творчу самореалізацію та професійне самовизначення учнівської молоді Київщини, зокрема: студентсько-учнівських науково-практичних та настановних конференцій, екскурсій до навчальних та науково-дослідницьких лабораторій вищих закладів освіти, Інтернет-олімпіад, лекторіїв-практикумів, інтелектуальних змагань, конкурсів-захистів наукових рефератів, інтерактивних виставок наукових досягнень тощо.

Одним із основних напрямів діяльності КОКПНЗ «Мала академія наук учнівської молоді» у 2017 році стало створення відкритого освітнього простору Київського обласного територіального відділення Малої академії наук України. Запроваджуються сучасні форми та технології відкритого навчання учнів – членів МАН. Започатковано проект «Відкриваємо світ науки разом», модем-концепцією якого є створення сучасного обласного функціонального онлайн-ресурсу. У рамках реалізації проекту передбачено функціонування обласної віртуальної наукової школи як сучасної освітньої онлайн-платформи Малої академії наук учнівської молоді, віртуальних наукових кабінетів, онлайн-лекторію та консультарію, різних форм дистанційного навчання учнів – членів МАН. Модернізовано механізми функціонування онлайн-лекторію, слухачами якого протягом 2016/2017 навчального року стало понад 7700 учнів – членів районних, міських відділень Київського обласного територіального відділення Малої академії наук України. Запроваджено систему вебінарів, онлайн-консультацій, майстер-класів, навчально-методичних практикумів на базі вищих навчальних закладів України – партнерів МАН України.

Намітилася позитивна тенденція до збільшення кількості учнівської молоді Київщини, залученої до різномірної та багатоваріантної науково-дослідницької діяльності у структурі Київського обласного територіального відділення Малої академії наук України (7000 учнів – у 2016/2017 н.р., 13800 – у 2017/2018 н.р.). До активної науково-дослідницької діяльності залучено також близько 3000 учнів, які є вихованцями 210 гуртків дослідницько-експериментального напрямку, які функціонують на базі закладів загальної середньої та позашкільної освіти.

Активною і результативною була участь учнівської молоді Київської області у Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів – членів МАН України, у I етапі якого взяли участь близько 1100 учнів 9-11 класів, на II етапі було представлено 430 науково-дослідницьких робіт учнів – членів МАН у 12 наукових відділеннях і 63 секціях. Спостерігається зростання результативності участі учнів у II етапі конкурсу: переможцями стали 187 учнів, що становить 43 % від загальної кількості учасників і є на 3% вищим результатом у порівнянні з попереднім роком. У III (всеукраїнському) етапі взяли участь 48 учнів Київської області, з яких 15 визнано переможцями, що становить 31 % від загальної кількості учасників.

За результатами конкурсу створено регіональний інформаційно-ресурсний банк «Обдаровані діти: науковий потенціал Київщини», видано збірник «Сходінками до наукових вершин», в якому представлено тези наукових робіт переможців та призерів II етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів – членів МАН України.

Здійснено моніторинг тематичної спрямованості та якості науково-дослідницьких робіт,

поданих на обласний етап Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів – членів МАН України, та виявлено основні тенденції цього річного конкурсу, серед яких:

- значна активність та високі якісні показники результативності (50-58 %) у наукових відділеннях суспільно-гуманітарного та біологічного профілів. Так, учасниками конкурсу у науковому відділенні літературознавства, фольклористики та мистецтвознавства стали 68 учнів, переможцями визначено 34 учні; хімії та біології – 75 і 28 відповідно; мовознавства – 45 і 26; філософії та суспільствознавства – 38 і 21;

- низький рівень активності та результативності участі учнів – членів МАН у наукових відділеннях фізико-математичного та технічного профілів. Учасниками конкурсу у науковому відділенні фізики та астрономії стали 16 учнів, переможцями визнано 8 учнів; комп'ютерних наук – 19 і 4 відповідно; економіки – 17 і 4; технічних наук – 11 і 3.

Прослідковується позитивна тенденція до зростання результативності участі учнів – членів МАН України, у всеукраїнських та міжнародних конкурсах. Переможцями X Міжнародного конкурсу з українознавства для учнів 8-11 класів стали 11 юних дослідників, Всеукраїнського конкурсу «МАН-Юніор Дослідник – 2017» – 11 учнів. Учасники Всеукраїнського конкурсу есе до 160-річчя від дня народження І.Франка вибороли 15 призових місць, Всеукраїнського колоквиуму «Космос. Людина. Духовність» – 3 призових місця. У VII Всеукраїнській науково-технічній виставці «Майбутнє України» команда Київщини посіла II місце, у фінальному етапі Всеукраїнського конкурсу дослідницьких робіт для учнів 6-8 класів загальноосвітніх навчальних закладів – III місце. Успішно представили Київщину юні науковці на Міжнародній науково-практичній конференції «Україна очима молодих». Учасником Міжнародної біологічної школи BioSen у Польщі стала учениця Рокитнянського районного ліцею.

Успішною була участь педагогів – керівників гуртків і секцій СМАН у всеукраїнському конкурсі майстерності педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів «Джерело творчості». Переможцем конкурсу у секції «Філософія, теологія, релігієзнавство та історія релігії» наукового відділення філософії та суспільствознавства визначено Хмель Оксану Степанівну, керівника гуртка Васильківського районного центру дитячої та юнацької творчості.

З метою морального і матеріального заохочення та підтримки переможців II і III етапів Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів – членів Малої академії наук України, засновано стипендію голови Київської обласної державної адміністрації. Розпорядженням Київської обласної державної адміністрації від 31 травня 2017 року № 291 «Про призначення стипендій, установлених розпорядженням голови Київської обласної державної адміністрації від 25 лютого 2015 року № 46» призначено стипендію 7 учням – переможцям III етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів – членів Малої академії наук України.

Створено регіональну систему оздоровлення, відпочинку та навчання учнівської молоді під час проведення обласних навчально-тренувальних змін для обдарованої учнівської молоді Київщини. У червні-липні 2017 року на базі Комунального закладу «Володарська спеціалізована загальноосвітня школа I-III ступенів – центр реабілітації» проведено три обласні профільні навчально-тренувальні зміни для обдарованої учнівської молоді, учасниками яких стали 542 учні – переможці та учасники Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів – членів Малої академії наук України, всеукраїнських учнівських олімпіад з базових дисциплін, творчих конкурсів.

Модифіковано структуру та оновлено зміст науково-методичного супроводу професійної діяльності педагогів – керівників наукових товариств учнів, гуртків та секцій Київського обласного територіального відділення Малої академії наук України.

Висновки і перспективи (Discussion). Отже, Київське обласне територіальне відділення МАН України спираючись на науковообґрунтовані підходи забезпечує організаційний та науково-методичний супровід пошуку, виявлення та підтримки учнівської молоді з високим рівнем дослідницьких здібностей; збільшення контингенту учнівської молоді, залученої до науково-дослідницької діяльності у системі Малої академії наук України; формування регіонального освітнього простору, максимально орієнтованого на забезпечення можливостей для творчої самореалізації та професійного самовизначення учнівської молоді Київщини.

Основними пріоритетами діяльності а відповідно і досліджень будуть: продовження формування регіональної моделі позашкільної освіти дослідницько-експериментального напрямку, максимально орієнтованого на забезпечення можливостей для творчої самореалізації та професійного самовизначення учнівської молоді Київщини; модернізація сучасних форм та технологій відкритого навчання учнів – членів Київського обласного територіального відділення Малої академії наук України; розширення обласної віртуальної наукової школи як сучасної онлайн освітньої платформи Малої академії наук учнівської молоді; збільшення контингенту учнівської молоді, залученої до науково-дослідницької діяльності у системі Малої академії наук України шляхом розгалуження мережі гуртків науково-дослідницького напрямку, секцій МАН та наукових товариств учнів у закладах загальної середньої та позашкільної освіти; розробка механізмів залучення до науково-дослідницької діяльності у системі Малої академії наук України дітей з особливими потребами, запровадження технологій інклюзивного навчання в гуртках дослідницько-експериментального напрямку та секціях МАН; модифікація структури та оновлення змісту науково-методичного супроводу професійної діяльності педагогів – керівників наукових товариств учнів, гуртків та секцій Малої академії наук України для ефективної та результативної роботи з виховання майбутньої творчої та наукової еліти України.

Список використаних джерел

- 1) Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
- 2) Золотарьова О.В. Педагогічна підтримка обдарованих дітей в загальноосвітніх школах Ізраїлю: : автореф. дис... канд пед. наук: 13.00.01 / О.В. Золотарьова; Східноукр. нац. ун-т ім. В.Даля. – К., 2017. – 18 с.
- 3) Сопівник І.В. Виховання моральної відповідальності сільської молоді: [монографія] / І.В. Сопівник. – К.: Видавництво «Логос», 2014. – 352 с.
- 4) Сопівник І.В. Теорія і практика виховання моральної відповідальності сільської молоді [Текст] : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.07 / Сопівник Ірина Віталіївна ; Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. - Київ, 2014. - 40 с.
- 5) Сопівник Р.В. Еволюція ідей відбору та формування якостей лідера у процесі фахової підготовки майбутніх аграріїв // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В.Гнатюка. Серія: Педагогіка. – 2012. – №3. – С. 13-18
- 6) Сопівник Р.В. Ретроспективний аналіз основних теорій лідерства / Р. В. Сопівник // Вісник Національного університету оборони України. – 2012. – Вип. 4 (29). – С. 104–109.
- 7) Сопівник Р.В. Виховання лідерських якостей студентів аграрних вищих навчальних закладів : [монографія] / Р.В.Сопівник. – К.:«ЦП «Компринт», 2012. – 500 с.
- 8) Сопівник І.В. Особливості соціально-педагогічної роботи з обдарованими підлітками, що проживають у сільській місцевості / І. В. Сопівник, О.С.Фещук // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України / Серія «Педагогіка, психологія, філософія». – 2017. Вип. 259 – С. 240-246.

References

- 1) Honcharenko, S. (1997) Ukrainyskyi pedahohichnyi slovnyk [Ukrainian Pedagogical Dictionary]. K.: Lybid, 376.
- 2) Zolotarova O.V. (2017) Pedahohichna pidtrymka obdarovanykh ditei v zahalnoosvitnikh shkolakh Izrailiu [Educational support for gifted children in Israeli comprehensive schools]; Skhidnoukr. nats. un-t im. V.Dalia. K.18.
- 3) Sopivnyk, I.V. (2014) Vykhovannia moralnoi vidpovidalnosti silskoi molodi: [monohrafiia] [Education of moral responsibility of rural youth]. K.: Vydavnytstvo «Lohos», 352.
- 4) Sopivnyk, I.V. (2014) Teoriia i praktyka vykhovannia moralnoi vidpovidalnosti silskoi molodi [Theory and practice of education of the rural youth of moral responsibility] Skhidnoukr. nats. un-t im. Volodymyra Dalia. - Kyiv, 40 s
- 5) Sopivnyk R.V. (2012) Evoliutsiia idei vidboru ta formuvannia yakostei lidera u protsesi fakhovoi pidhotovky maibutnikh ahrariiv [Evolution of the ideas of selection and formation of the qualities of the leader in the process of professional training of future agrarians]. Naukovi zapysky

Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni V. Hnatiuka. Serii: Pedahohika. 3. 13–18.

6) Sopivnik, R.V. (2012) Retrospektivniy analiz osnovnih teoriy liderstva [Retrospective analysis of the main theories of leadership]. Visnik Natsionalnogo Universitetu Oboroni Ukrayini. 4 (29). 104–109.

7) Sopivnik, R.V. (2012) Vihovannya liderskih yakostey studentiv agrarnih vischih navchalnih zakladiv: [monografiya]. K.: «TSP «Komprint». 500.

8) Sopivnyk, I.V. (2017) Osoblyvosti sotsialno-pedahohichnoi roboty z obdarovanyymy pidlitkamy, shcho prozhyvaiut u silskii mistsevosti [Features of social and pedagogical work with gifted adolescents living in rural areas]. Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy / Serii «Pedahohika, psykholohiia, filosofiiia», 259, 240-246.

РАБОТА С ОДАРЕННОЙ УЧАЩЕЙСЯ МОЛОДЕЖЬЮ: ОПЫТ КИЕВСКОГО ОБЛАСТНОГО ТЕРРИТОРИАЛЬНОГО ОТДЕЛЕНИЯ МАЛОЙ АКАДЕМИИ НАУК УКРАИНЫ

С.А.Мынзар

Аннотация. В статье раскрыты особенности работы с одаренной учащейся молодежью Киевского областного территориального отделения Малой академии наук Украины. Показано формы и методы работы с детьми и юношами способными к научному поиску и исследовательской деятельности. Сосредоточено внимание на построении сотрудничества с научными школами ведущих университетов страны. Указывается, что приоритетами деятельности Киевского областного территориального отделения МАНУ является: организационное и научно-методическое сопровождение поиска, выявления и поддержки учащейся молодежи с высоким уровнем исследовательских способностей; увеличение контингента учащейся молодежи вовлеченной в научно-исследовательскую деятельность в системе Малой академии наук Украины; формирование регионального образовательного пространства, максимально ориентированного на обеспечение возможностей для творческой самореализации и профессионального самоопределения учащейся молодежи.

Ключевые слова: одаренность, исследовательские способности, учащаяся молодежь, Малая академия наук Украины, диагностика одаренности, виды одаренности.

WORK WITH THE GIFTED STUDENT YOUTH: EXPERIENCE OF THE KIEV REGIONAL TERRITORIAL DEPARTMENT OF THE SMALL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE

S.A.Mynzar

Abstract. The article reveals the peculiarities of work with the gifted young people of the Kyiv regional branch of the Small Academy of Sciences of Ukraine. It shows the forms and methods of working with children and young people who are capable of scientific research and research. Attention is focused on building cooperation with the scientific schools of the country's leading universities. It is stated that the priorities of the Kyiv regional branch of the MANU are: organizational and scientific-methodological support for the search, identification and support of students with a high level of research opportunities; an increase in the contingent of young students involved in research and development in the system of the Small Academy of Sciences of Ukraine; the formation of a regional educational space, maximally focused on providing opportunities for creative self-realization and professional self-determination of students.

Keywords: giftedness, research abilities, young students, Small Academy of Sciences of Ukraine, diagnostics of giftedness, types of giftedness.